

Asia: Suomen ja Norjan välisen Tenojoen vesistön kalastussäännön allekirjoittaminen (VN/2935/2020)

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo.mmm@gov.fi

Lausunto

1 Johdanto

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Luonnonvarakeskukselta (Luke) lausuntoa luonnoksesta Suomen ja Norjan väliseksi Tenojoen vesistön kalastussäännöksi ja sen allekirjoittamisesta. Uusi kalastussääntö on tarkoitus allekirjoittaa alkusyksystä, jotta se voitaisiin saattaa eduskunnan käsiteltäväksi syysistuntokaudella 2023. Tämä mahdollistaisi kalastussäännön voimaantulon ennen vuoden 2024 kalastuskauden alkua ja nykyisen kalastussäännön voimassaoloajan päättymistä.

2 Lausunto

Tenojoen lohikantojen tilan nopean heikkenemisen takia vesistön vuonna 2017 voimaan tullut kalastussääntö on osoittautunut vanhentuneeksi ja tehottomaksi lohikantojen hoidon kannalta. Uusi kalastussääntöluonnos korjaa monia v. 2017 säännön puutteita ja mahdollistaa aiempaa paremmin lohikantojen tilaan sopeutetun kantojen hoidon sekä kalastuksen järjestämisen. Sääntöluonnos mm. mahdollistaa vuositasolla kalastuksen määrän lisäämisen tai vähentämisen lohikantojen tilan perusteella. Lisäksi sääntöluonnokseen on aiemmista Tenon säännöistä poiketen lisätty elementtejä (osallistumislupa ja opetuskalastus/kulttuuritapahtuma), joilla pyritään ylläpitämään ja siirtämään saamelaista kalastuskulttuuria myös olosuhteissa, jossa laajamittainen lohenkalastus on biologisesti katsottuna mahdotonta. Luonnonvarakeskus katsoo, että sääntöluonnos on näin ollen pääpiirteissään asiallinen ja oikein mitoitettu sekä soveltuu Tenon vesistön nykytilanteeseen.

Luonnonvarakeskus muistuttaa, että vaikka muiden kalalajien kuin lohien kalastuksen mahdollistaminen on monestakin syystä kannatettavaa, joidenkin lajien – erityisesti meritaimenen – kalastusta on kehitettävä suhteessa kannan tilaan. Vesistön taimenkantojen tilaa tulisi seurata aiempaa tarkemmin, jolloin voitaisiin ennakoida kalastuksen vaikutus ja ehkäistä mahdollinen ylikalastustilanne.

Kyttyrälohi on tullut Tenojokeen jäädäkseen, mutta lajiin liittyviä kalastusmahdollisuuksia käsitellään vasta sääntöluonnoksen 8 luvussa, ”Biologisten vaikutusten torjunta”. Luvun toinen kohta, 35 §, kuvaa kohdennetun poistopyynnin mahdollisuuksia, joita viranomaiset arvioivat vuosittain erikseen. Luonnonvarakeskus katsoo, että kyttyrälohen kalastuksesta voisi säätää ainakin osittain muiden kalalajien pyynnin yhteydessä, jossa kalastusmahdollisuuksia (välineitä, kalastuspaikkoja ja -aikoja) voitaisiin määrittellä kyttyrälohen osalta tarkemmin parittomien vuosien osalta. Kyttyrälohen pyyntiä on nykytilanteessa syytä käsitellä osana Tenojoen kalastusta ja näin hyödyntää lajin tarjoama kalastusmahdollisuus sekä paikallisten että ulkopaikkakuntalaisten kalastajien osalta.

Luonnonvarakeskus nostaa seuraavassa lisäksi esiin kalastussäännön

yksityiskohtia, jotka se katsoo joko puutteellisiksi, tulkinnaltaan epäselviksi tai tarpeettomiksi.

Luku 1, 2 §, Soveltamisalue:

Kalastussäännön tulisi rajajokiosuuden sijasta koskea koko Tenojoen vesistöä, mukaan lukien joen Norjan puoleinen alajuoksu. Joen alaosa on lohenpyynnin keskeisiä alueita koko Tenojoen vesistössä ja siellä käytössä olevilla säännöillä on suuri merkitys koko vesistön lohikannoille. Soveltamisalueen laajentaminen koko vesistön alueelle myös selkeyttäisi kalastussääntöä. Minimissään säännössä tulisi varmistaa/todeta, että Norjan puoleisella alajuoksulla ei voi olla käytössä lievempää lohenkalastuksen säätelyä kuin yhteisellä rajajokiosuudella.

Luku 2, 4 §, Lohen ja merinieriän kalastus:

Kalastuskiintiöiden käyttöönotto on Luonnonvarakeskuksen näkemyksen mukaan lohikantojen hoitoon hyvin soveltuva toimenpide. Kalastuskiintiön asettaminen on kuitenkin pykälässä kuvattu melko epämääräisesti. Onko kyseessä kalastajaryhmäkohtaiset kiintiöt vai kalastajakohtaiset kiintiöt vai näiden yhdistelmä?

Luku 2, 5 §, Lohen kalastuksen säätely:

”3) Kun alle 10 % joessa yhden tai useamman viikon ajan tavattavista lohista kuuluu punaisen kantaluokan lohikantoihin, kalastus sallitaan seuraavasti näinä viikkoina: Lohenkalastus on sallittu vavalla ja vieheellä, verkolla tai padolla vähintään kahtena päivänä viikossa kahden viikon aikana. Lohenkalastukselle asetettava kiintiö ei saa ylittää arvioitua hyödynnettävää ylijäämää. Kaikki yli 90 cm:n mittaiset lohet on vapautettava. Kalastukseen voivat osallistua ainoastaan 3 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdissa ja 2 momentin kohdissa 1, 2 ja 3 tarkoitetut henkilöt. Kalastus on lopetettava, kun saaliskiintiö on täyttynyt.”

Pykälän kirjoitusasun perusteella kalastus yllä mainitussa tilanteessa on sallittu Suomen puolella vain Tenojokilaaksossa asuville henkilöille, mutta Norjan puolella myös muualla kuin Tenojokilaaksossa asuville (ml. kalastusmatkailijat) henkilöille. Onko pykälän tarkoitus todella tämä?

Luku 4, 10 §, Muiden lajien kuin lohen ja merinieriän kalastuksessa sallitut pyyntivälineet:

Pykälää olisi hyvä selventää niin, että siitä kävisi selvemmin ilmi mitä kalastajaryhmää (paikalliset kalastajat vs. ulkopaikkakuntalaiset kalastajat) mikin pykälän kohta käsittelee. Nykyisessä muodossaan pykälä on erittäin epäselvä.

Luku 5, 19 §, Kielletyt vapakalastusalueet:

Sääntöluonnoksessa esitetään kaikki vapakalastus kiellettäväksi Alaköngäs-Bildam ja Borsejohka-Levajoen suu väleillä. Mihin tietoon tai näkökulmaan näiden alueiden vapakalastuksen kieltäminen perustuu tilanteessa, jossa kalastusta joka tapauksessa säädellään vaikutuksiltaan voimakkaammilla pykälillä? Näiden alueiden kalastuskielto vaikuttaa erityisen merkittävästi Suomen puolen kalastusmahdollisuuksiin niin paikkakuntalaisten kuin myös kalastusmatkailijoiden osalta. Käytännössä pykälällä kiellettäisiin vapakalastus kahdella merkittävimmällä kalastusalueella, ja esimerkiksi Nuorgamin osakaskunnan sallittu, hyödyntämiskelpoinen vapakalastusalue supistuisi erittäin pieneksi.

Toisekseen kieltoalueen täsmällinen aluerajaus Alaköngään-Bildamin osalta ei käy ilmi sanallisesta kuvauksesta. Jos kieltö otetaan käyttöön, tarvitaan

kalastussääntöön karttaliite, josta kieltoalueen tarkka raja selvää. Samassa yhteydessä karttaliitteisiin kannattaisi täydentää myös muut ehdotetut kieltoalueet.

Epäselväksi pykälän kohdalla jää myös ehdollinen, valtiokohtainen vapakalastuksen kieltoalue Galbajoen suun ja Vetsijoen väliselle alueelle. Mikä on tämän pykälän kalastusbiologinen tarkoitus?

Seuraavassa kohdassa on myös epäloogisuus. Kietsimäjoki laskee Inarijokeen, eikä päinvastoin: "Anárjohka (NOR) kohdasta, jossa Anárjohka/Inarijoki päättyy Skeihččanjohkaan/Kietsimäjokeen: alue, joka ulottuu 50 metriä ylävirtaan ja 100 metriä alavirtaan lähimmistä sivujoen rannoista jokiuoman poikki."

Luku 7, 33 §, Saalisilmoitus rekisteriin:

"Yleisen paikkakuntalaisluvan ja paikkakuntalaisen vapakalastusluvan haltijan tulee tehdä saalisilmoitus ennen 1. syyskuuta. Edellä mainittujen luvan haltijoiden on lisäksi annettava sähköinen saalisilmoitus tai paperimuotoinen saalispäiväkirja viikon 27 maanantaihin mennessä viikkoa 27 edeltäneestä kalastuksesta. Kalastajan on ilmoitettava kaikki lohi-, meritaimen- ja merinieriäsaaliinsa ennen kuin hän voi ostaa uuden kalastusluvan."

Tenon saalisrekisteristä vastaavana toimijana Luonnonvarakeskus toteaa, että pykälässä 33 mainittu ilmoitusvelvollisuus paikallisille kalastajille kesellä kalastuskautta viikolla 27 on vaikeaa toteuttaa. Saalisilmoituksia paikallisilta kalastajilta ei juuri tule, ilmoittamatta jättämistä on vaikea todentaa, eikä ilmoittamatta jättämiselle ole minkäänlaista sanktiota. Luonnonvarakeskus katsoo, että saaliiden ilmoittaminen 1.9. mennessä on riittävä aikataulu.

Vastaavasti pykälässä todetaan, ettei uutta kalastuslupaa voi ostaa ennen kuin kalastaja on ilmoittanut saaliinsa. Tätä pykälää ja siihen liittyviä velvoitteita ja toimivaltuuksia pitäisi tarkentaa, mikäli pykälää todella halutaan käyttää kaikkien kalastajaryhmien osalta. Tällä hetkellä saalisrekisteristä vastaa Luonnonvarakeskus, luvanmyynnistä Tenon kalatalousalue ja valvonnasta Lapin ELY-keskus. Kokonaisuus on jossain määrin sekava, eikä pykälän käytännön toteuttaminen onnistu ilman velvoitteiden, valtuuksien ja yhteistyön selventämistä.

Luku 8, 35 §, Kyttyrälohen kohdennettu pyynti:

Kyttyrälohen pyynti olisi syytä nostaa esiin jo aiemmissa sääntökohdissa, osaksi muiden kalalajien pyyntiä. Ks. teksti edellä.

Luku 8, 37 §, Kalastusvälineiden ja veneiden kuivaus sekä desinfiointi

Tämä pykälä on hyvin tulkinnanvarainen kohdan: "Kaikki kalastusvälineet ja kulkuvälineet tulee myös desinfioida, mikäli se on mahdollista." osalta ja johtaa erilaisiin käytäntöihin maiden (Suomi ja Norja) välillä. Kokonaisuuden ja selkeyden kannalta pykälän tulisi olla yksiselitteinen ja molempia maita sitova.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 31.08.2023 klo 17:22:30.

Lausunnon valmistelija(t):
Jaakko Erkinaro
Panu Orell

Liitteet:

Tiedoksi: